

УДК 378.048.2

М. В. Кривоніс,

аспірант

(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)

marine2503@mail.ru

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЯК ЧИННИК ВИСОКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО РІВНЯ В КРАЇНІ

Статтю присвячено дослідженню тенденцій розвитку організаційної структури британської системи підвищення кваліфікації вчителів в умовах безперервної педагогічної освіти, принципам організації процесу підвищення кваліфікації вчителів у Великій Британії в аспекті актуалізації його якості. З'ясовано, що особистісні характеристики вчителів і спеціалізація їх навчання є найважливішими складовими частинами в системі післядипломної освіти вчителів.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку британської моделі підвищення кваліфікації вчителів показують, що найбільш характерною особливістю її організації сьогодні є спрямованість на задоволення реальних потреб шкільних систем. Традиційна модель поступається місцем новим механізмам організації навчання, в основі яких здійснюється все більш тісна взаємодія позашкільних і внутрішньошкільних форм підвищення кваліфікації зі зміщенням акценту від формального навчання до безперервного розвитку вчителів в ході їх навчально-професійної діяльності. Головним поштовхом до цього служать не тільки індивідуальні потреби професійного та особистісного розвитку вчителів, але й стратегічні цілі розвитку школи як системи, що динамічно розвивається. Вчителі все частіше беруть на себе відповідальність за якість роботи школи загалом, а працівники системи підвищення кваліфікації все частіше виконують роль консультантів, агентів із запровадження змін в установах освіти [1].

Дотепер в британській системі післядипломної освіти тривають дискусії щодо найбільш раціональних шляхів оновлення системи професійного вдосконалення вчителів. Однак практика показує, що між потребою в новому типі післядипломної освіти і його реальним оновленням існує величезна дистанція: сфера освіти відрізняється потужною інерційною силою, процес її оновлення йде досить суперечливо, проходячи різні етапи [2].

Метою статті є визначення важливості курсів підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти вчителів.

Виклад основного матеріалу. За своєю природою педагогічна праця потребує постійного руху та творчого пошуку. Значення підвищення рівня кваліфікації вчителів особливо зростає сьогодні, коли йде небувале прискорення прогресу у всіх сферах виробництва та обслуговування, що породжує втрату відносної стійкості професійних знань та умінь, їх швидке "моральне старіння" [3: 2-4].

Проблемам формального, інституційного забезпечення постійного професійного розвитку (Continuing Professional Development) та підвищення кваліфікації вчителів у Великій Британії увага приділялася вже з 70 – 80 рр. ХХ ст. На той час існувало 3 головних джерела забезпечення професійного розвитку вчителів:

- **Підтримка місцевих органів освіти за допомогою призначення вчителів-консультантів.** Ними призначались групи співробітників, які могли проводити курси і відвідувати школи задля підтримки вчителів-початківців. Варто додати, що останнім часом цей вид підтримки вчителів впроваджується дуже активно.
- **Шкільна підтримка вчителів-початківців.** Існувало твердження того, що школа загалом несе відповідальність за професійний розвиток усіх вчителів.
- **Університети.** Більшість університетів пропонували інші форми надання безперервного професійного розвитку вчителів, які, як правило, були пов'язані з їх навчанням у магістратурі або аспірантурі. Кількість вчителів, яка обирала для себе цей шлях професійного розвитку, була відносно невелика.

У 2000 році лейбористський уряд приступив до здійснення національної програми стосовно професійного розвитку: підтримка вчителів та навчання (Professional Development: Support for Teachers and Learning). Програма зосереджувала увагу на необхідності однакових можливостей для безперервного розвитку всіх вчителів, які повинні отримувати найкращий професійний розвиток та мати доступний спектр можливостей задля розвитку та задоволення своїх професійних потреб [4: 76].

На сьогодні для викладання у державних школах Великої Британії на всіх рівнях навчання (класи дошкільної, підготовчої, початкової та середньої освіти) необхідно мати статус кваліфікованого вчителя. Існує альтернативний шлях отримання статусу кваліфікованого вчителя у Великій Британії, який включає в себе наступні моделі:

- схема контрактного навчання вчителів;
- схема ліцензованого навчання вчителів;
- спеціальна схема навчання вчителів, які пройшли педагогічну підготовку в країнах, що не входять у Європейську Спілку;
- шкільні центри з навчальної педагогічної підготовки вчителів.

Відтепер в системі професійної педагогічної освіти Великої Британії використовують нові стандарти, які базуються на компетентнісному підході. Вимоги до вчителів формуються згідно професійних стандартів для вчителів (Professional Standards for Teachers), які були розроблені Департаментом освіти та Агентством з підготовки та розвитку педагогічних кадрів (The Training and Development Agency for Schools) та використовуються у Великій Британії з 1998 р. [5] Але протягом десятиліття ці документи неодноразово доповнювались. Останню версію було затверджено у 2007 році, за якою стандарти визначають [6]:

- вимоги до рівня початкової підготовки кандидатів на отримання статусу кваліфікованого вчителя (Qualified Teacher Status);
- вимоги до професійної педагогічної діяльності вчителів основного рівня після закінчення випробувального року роботи в школі (Core Standards);
- вимоги до професійної педагогічної діяльності вчителів просунутого рівня: вчителів-спеціалістів (Post Threshold Teachers), вчителів-знавців (Excellent Teachers), вчителів-експертів просунутого рівня (Advanced Skills Teachers).

Стандарти зводяться до того, аби визначити вимоги до професійної педагогічної діяльності вчителя на різних етапах його роботи, починаючи від вчителя-новачка, який отримує статус кваліфікованого вчителя (обов'язковий документ), і закінчуючи вчителем-експертом просунутого рівня.

Розглянемо детально структуру стандартів, яка складається з трьох взаємопов'язаних розділів вимог [7]:

- до рівня сформованості професійних рис;
- до рівня сформованості професійних знань та понять;
- до рівня сформованості професійних умінь.

Стандарти для отримання статусу кваліфікованого вчителя включають в себе певну кількість вимог до сформованості професійних знань, вмінь та навичок вчителя. Перший розділ пов'язаний з професійними якостями та включає в себе три блоки вимог до вчителя. Перший блок оцінює сформованість у вчителя-початківця певних знань та умінь стосовно його ставлення до учнів [7]:

- вміння організувати взаємодію з учнями та підлітками, демонструючи високі сподівання від кожного учня, організовуючи індивідуальний підхід та стимулюючи учнів до співпраці;
- здатність бути зразком відношень та поведінки для учнів;
- знання та дотримання основних юридичних рамок своєї професійної діяльності (законодавства в сфері освіти, професійних обов'язків, уставу та освітніх пріоритетів школи, правил внутрішнього розпорядку та поведінки).

Другий блок присвячений окремим комунікативним навичкам, якими повинен володіти вчитель [7]:

- вміння спілкуватися з дітьми, батьками; вміння взаємодіяти в індивідуальному спілкуванні і в команді, володіння засобами невербальної комунікації;
- усвідомлення й повага внесків колег, батьків, опікунів у розвиток і досягнення учнів; інформування батьків про успішність їх дітей, прояв поваги до етнічних, культурних та релігійних особливостей під час спілкування;
- виконання зобов'язань за колективною взаємодією та співпрацею з колегами, залучення досвіду інших фахівців до роботи з класом, усвідомлюючи при цьому свій внесок у їх роботу.

Третій блок присвячений професійному розвитку вчителя і включає такі вміння як :

- аналіз своєї практичної педагогічної діяльності та визначення напрямів та цілей подальшого розвитку та вдосконалення;
- творче та конструктивне ставлення до інновацій, готовність впроваджувати їх в свою практику за умови передбачуваної користі;
- вміння враховувати поради колег, бути відкритим до інструктування та наставництва. Передусім, в цьому пункті оцінюється, чи здатний вчитель-початківець здійснювати планування та викладання у співпраці, чи користується порадами та підтримкою менторів, тьюторів, колег, чи позитивно сприймає конструктивну критику на свою адресу.

Другий розділ торкається вимог до рівня сформованості професійних знань і понять і включає в себе наступні педагогічні та методичні вміння [7]:

- володіння широким спектром стратегій навчання, викладання та управління поведінкою учнів; вміння вибирати відповідну стратегію навчання для конкретної дитини;
- знання вимог до оцінювання результатів навчання у своїй предметній області, порядок здійснення контролю та проведення іспитів; знання вимог до результатів навчання на кожному рівні шкільного стандарту, вміння підготувати учнів до процедури оцінювання;
- знання різних підходів до оцінювання і розуміння важливості організації поточного оцінювання;
- вміння використовувати статистичні дані для оцінки своєї діяльності, прогресу учнів і підвищення їх успішності;
- знання та розуміння статусу та стандартів свого предмета спеціалізації; вміння викладати свій предмет учням різного віку та здібностей, обираючи відповідну методику навчання.

Третій розділ ставить вимоги щодо сформованості професійних умінь і компетенцій вчителя та розглядає [7]:

- вміння розробляти серію взаємопов'язаних навчальних завдань і видів діяльності з чітко визначеними цілями та завданнями, зрозумілими учням і придатними для конкретних учнів за їх віком та рівнем навченості;
- вміння планувати домашні завдання та позакласну діяльність з урахуванням індивідуальних потреб учнів;
- вміння проводити уроки та серії уроків, використовуючи різні методики, ресурси, включаючи електронне навчання;
- вміння застосовувати різні стратегії оцінювання та фіксування досягнень освітніх результатів конкретних учнів та всього класу; викладати матеріал послідовно та логічно, з урахуванням здібностей учнів до сприйняття; будувати свою промову, використовуючи пояснення, опитування, дискусію;
- вміння адекватно оцінювати хід освітнього процесу, поточний рівень досягнень учня, щоб ставити перед ним адекватні навчальні завдання;
- вміння давати регулярний, своєчасний, точний звіт про досягнення учня, що відображає як його прогрес, так і певні проблеми.

Необхідним є визначення особливості стандартів для вчителів у Великій Британії, якою є наявність керівництва, яке забезпечує процедуру виявлення сформованості професійної компетентності кожного вчителя і передбачає взаємозв'язок всіх вимог стандартів [8]. В свою чергу, професійні стандарти передбачають не тільки вимоги до рівня сформованості різних компетенцій вчителя, а й вимоги до організації його підготовки, яка здійснюється педагогічними навчальними закладами.

Таким чином, вищезазначені вимоги доводять, що професійні стандарти у Великій Британії є результатом комплексної особистісної та професійної підготовки кандидатів на отримання статусу кваліфікованого вчителя, який орієнтує його на подальший професійний розвиток. Для таких стандартів характерна чітка фіксація компетенцій вчителя, а керівництво до стандартів дозволяє полегшити процедуру оцінювання за допомогою вимірних показників, а також відображає тісний взаємозв'язок всіх вимог стандартів.

У випадку, якщо вчитель вже має ступінь, він має право на проходження певного курсу з подальшим отриманням Післядипломного сертифікату у сфері освіти (Postgraduate certificate in education (PGCE)) [9]. Зазвичай PGCE зосереджений на розвитку педагогічної майстерності вчителя, а не на предметі, який він збирається викладати. З цієї причини, він повинен мати правильне уявлення про обрані ним предмети – як правило, перед початком курсу навчання.

PGCE курси доступні для вчителів в університетах і коледжах по всій території Великої Британії. Вчителям надається можливість вчитися на отримання сертифікату PGCE засобами гнучкої системи дистанційного навчання або в школі, виконуючи програму тренування вчителів-початківців у школі (school-centred initial teacher training), яка викладається досвідченими практикуючими вчителями і зазвичай пристосована до місцевих потреб в галузі навчання. Курси, як правило, тривають один рік у разі повного робочого дня або два роки – в разі неповного. При цьому вчителі мають право на отримання фінансування під час виконання програми на отримання сертифікату PGCE.

Для отримання права на присудження сертифікату PGCE вчитель повинен мати ступінь бакалавра або визнану еквівалентну кваліфікацію. Для цього він повинен з'ясувати у Національному інформаційному центрі академічного визнання (UK NARIC) чи є його кваліфікація одним з еквівалентів кваліфікацій Великої Британії. У разі якщо його кваліфікаційний предмет не пов'язаний з предметом, який він збирається викладати, він може підвищити свої можливості за допомогою програми тренування вчителів-початківців (initial teacher training), яка пропонує курс підвищення знань з предмета (subject knowledge enhancement course) [9].

Більшість заяв на отримання PGCE подаються через Реєстр підвищення кваліфікації вчителів (GTTR). Інформація про наявність вакансій базується на даних, наданих GTTR від організаторів курсів і оновлюється щодня. Деякі провайдери програми тренування вчителів-початківців вимагають, щоб вчителі зверталися безпосередньо до них. Університети Великої Британії пропонують вчителям проходити курси на отримання сертифікату PGCE, навчаючись дистанційно або в режимі он-лайн. Наприклад, Відкритий університет надає можливість пройти програму тренування вчителів-початківців дистанційно [10].

Висновки. Сьогодні система підвищення кваліфікації вчителів Великої Британії знаходиться у стані реформування та вдосконалення. Відбувається модернізація її змісту, вводяться нові технології навчання. Відповідно до цього змінюється і стратегічний підхід до системи підвищення кваліфікації загалом. Формується компетентнісний підхід, який визначає стратегічний напрям розвитку післядипломної освіти для вчителів. Але найважливішими складовими частинами в системі післядипломної освіти вчителів залишаються особистісні характеристики вчителів і спеціалізація їх навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Continuing professional development in practice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.open.ac.uk/study/postgraduate/course/u810.htm>.
2. Образование в современном мире : глобальные и региональные тенденции. – М., 2005. – 211 с.
3. Teacher Education through Open and Distance Learning // World review of distance education and open learning : Volume 3 / [edited by Bernadette Robinson and Colin Latchem, published August 1st 2002 by Routledge]. – 272

- pages [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ewidgetsonline.com/dxreader/Reader.aspx?token=rZit5mG3hqW3vZ4EbaX%2fKw%3d%3d&rand=264012273&buyNowLink=&page=&chapter=>.
4. Institutional Approaches to Teacher Education within Higher Education in Europe : Current Models and New Developments / [edited by Bob Moon, Lazar Vlasceanu, and Leland Conley Barrows]. – Bucharest, 2003. – 342 p.
  5. Introduction to Standards [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tda.gov.uk/upload/resources/pdf/l/introduction_to_standards.pdf.
  6. Standards Framework [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://www.tda.gov.uk/upload/resources/pdf/s/standards_framework.pdf.
  7. Professional Standards for Teachers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tda.gov.uk/teachers/professionalstandards/standards/qts.aspx>.
  8. Standards Guidance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tda.gov.uk/partners/ittstandards/guidance_08/qts.
  9. Postgraduate certificate in education (PGCE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tda.gov.uk/get-into-teaching/teacher-training-options/pgce.aspx?keywords=PGCE>.
  10. Postgraduate Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.open.ac.uk/study/postgraduate/education/index.htm>.
  11. Skills Tests [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tda.gov.uk/Recruit/thetrainingprocess/qualifiedteacherstatus/skillstest.aspx>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Continuing professional development in practice [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www3.open.ac.uk/study/postgraduate/course/u810.htm>.
2. Obrazovanie v sovremennom mire : global'nye i regional'nye tendentsii. – M., 2005. – 211 s.
3. Teacher Education through Open and Distance Learning // World review of distance education and open learning : Volume 3 / [edited by Bernadette Robinson and Colin Latchem, published August 1st 2002 by Routledge]. – 272 pages [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ewidgetsonline.com/dxreader/Reader.aspx?token=rZit5mG3hqW3vZ4EbaX%2fKw%3d%3d&rand=264012273&buyNowLink=&page=&chapter=>.
4. Institutional Approaches to Teacher Education within Higher Education in Europe : Current Models and New Developments / [edited by Bob Moon, Lazar Vlasceanu, and Leland Conley Barrows]. – Bucharest, 2003. – 342 p.
5. Introduction to Standards [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.tda.gov.uk/upload/resources/pdf/l/introduction_to_standards.pdf.
6. Standards Framework [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : URL : http://www.tda.gov.uk/upload/resources/pdf/s/standards_framework.pdf.
7. Professional Standards for Teachers [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.tda.gov.uk/teachers/professionalstandards/standards/qts.aspx>.
8. Standards Guidance [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.tda.gov.uk/partners/ittstandards/guidance_08/qts.
9. Postgraduate certificate in education (PGCE) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.tda.gov.uk/get-into-teaching/teacher-training-options/pgce.aspx?keywords=PGCE>.
10. Postgraduate Education [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www3.open.ac.uk/study/postgraduate/education/index.htm>.
11. Skills Tests [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.tda.gov.uk/Recruit/thetrainingprocess/qualifiedteacherstatus/skillstest.aspx>.

Матеріал надійшов до редакції 02.04. 2012 р.

Кривоніс М. В. Повышение квалификации учителей Великобритании как фактор высокого профессионального педагогического уровня в стране.

Статья посвящена исследованию тенденций развития организационной структуры британской системы повышения квалификации учителей в условиях непрерывного педагогического образования, принципам организации процесса повышения квалификации учителей в Великобритании в аспекте актуализации его качества. Выяснено, что личностные характеристики учителей и специализация их обучения являются самыми главными составляющими в системе последипломного образования учителей.

Kryvonis M. V. Teachers' Advanced Training in Great Britain as the Factor of the High Professional Pedagogical Level in the Country.

The article deals with the development tendencies in the British organizational structure system of teachers' advanced training in continuing teachers' education, organizational principles of the process of teachers' advanced training in Great Britain in the aspect of updating its quality. It is concluded that the personal teachers' characteristics and the specialty of their education are the main counterparts in the system of the postgraduate education.